

KONCEPCE BUDOUCÍHO ROZVOJE VÝZKUMNÉHO CENTRA PRŮMYSLOVÉHO DĚDICTVÍ FAKULTY ARCHITEKTURY ČVUT

Předkládaný dokument je součástí přihlášky do výběrového řízení na vedoucího Výzkumného centra průmyslového dědictví Fakulty architektury ČVUT (VCPD FA), jež bylo vyhlášeno 11. května 2023. Zahrnuje zhodnocení stávající struktury a rozsahu činností VCPD, na něž navazuje koncepce dalšího rozvoje pracoviště.

Potřeba udržitelné architektury, tak jak rezonuje dnes, byla zdůrazňována i v roce 2002, kdy bylo při ČVUT založeno Výzkumné centrum průmyslového dědictví – multidisciplinární pracoviště a koordinační platforma pro spolupráci odborníků Fakulty architektury ČVUT a ostatních fakult ČVUT, stejně jako dalších institucí, zabývajících se historií, architekturou, urbanistickými souvislostmi, vývojem technologií, stavebně technickými kritérii a ekologickými i ekonomickými hledisky výzkumu, záchranou a nového využití průmyslových staveb a industriálních areálů. Na jeho založení se podíleli tehdejší rektor ČVUT Jiří Witzany, Emil Hlaváček, František Štědrý, Tomáš Šenberger, Petr Ulrich a Benjamin Fragner, který se stal vedoucím výzkumného centra. Cíle VCPD byly stanoveny především jako aplikační: 1) identifikovat, mapovat a hodnotit průmyslové dědictví v České republice; 2) koordinovat a metodicky podporovat obdobné aktivity na našem území, kompatibilně s přístupy v zemích Evropské unie; 3) vytvářet databázi objektů průmyslového dědictví, využitelnou pro rozhodovací instituce v územním plánování a památkové péči; 4) vyvíjet osvětovou a publikační činnost; 5) ve vazbě na pedagogickou činnost a doktorské programy spolupracovat při konkrétních projektech záchranu průmyslového dědictví.

Všechny tyto cíle pracoviště naplňuje přes dvacet let a díky Benjaminu Fragnerovi se stalo respektovanou odbornou organizací. V oboru průmyslového dědictví je VCPD referenčním pracovištěm pro Ministerstvo kultury České republiky a Národní památkový ústav. Je národním reprezentantem v mezinárodní organizaci pro ochranu průmyslového dědictví TICCIH, součástí Pracovní skupiny pro průmyslové dědictví Českého národního komitétu ICOMOS a také mezioborové platformy Industriální stopy. Výzkumné projekty, publikace, výstavy, konference, studentské workshopy a databáze industriálních staveb – to vše přispělo k rozšíření poznání a popularizaci tématu. Dnes už málokdo pochybuje, že průmyslové dědictví je důležitou součástí obecné historie i dějin architektury, a proto je mu třeba věnovat pozornost; ve výzkumu, v památkové péči i v architektonické praxi. VCPD má na této proměně společenského vnímání významný podíl.

Roku 2010 bylo VCPD začleněno pod Fakultu architektury ČVUT, jako součást Ústavu teorie a dějin architektury. Aktuální záměr osamostatnění VCPD na základě konsenzu vedení fakulty, Ústavu teorie a dějin architektury a pracoviště v rámci struktury Fakulty architektury na úroveň ústavu tak do určité míry navazuje na původní organizační koncepci a dále ji rozvíjí. Tato změna přichází ve chvíli, kdy pracoviště zahájilo práci na pětiletém projektu NAKI, podpořeném Ministerstvem kultury. Je tak zajištěno základní financování, tedy částečné zaměstnanecké úvazky členů týmu,

realizace výstupů projektu, pracovní dohody pro externí spolupracovníky a další nutné potřebné provozní záležitosti, včetně příspěvku na chod administrativního aparátu Fakulty architektury. Díky grantové podpoře ke třem kmenovým zaměstnancům (Benjamin Fragner, Lukáš Beran a Jan Zikmund) a jednomu doktorandovi (Jan Červinka) bylo možno rozšířit tým o kolegyni a kolegu se zkušenostmi z minulých projektů NAKI (Irena Lehkoživová a Jakub Potůček).

S ohledem na aktuální personální složení a zajištěnou pracovní náplň na následující více než čtyři roky není nutné měnit strategii pracoviště a osvědčený způsob práce. Tato stabilizovaná situace je zároveň vhodným východiskem k vytvoření strategického plánu VCPD a jeho dalšího směřování.

Tuto koncepci lze rozdělit do třech oblastí:

OBSAHOVOU

V současné době se tématu průmyslového dědictví v České republice kromě VCPD programově a dlouhodobě zabývají dvě instituce – Metodické centrum průmyslového dědictví Národního památkového ústavu v Ostravě, orientované na selektivní památkovou péči a muzealizaci objektů průmyslového dědictví, a Katedra architektury Fakulty stavební ČVUT s akreditovaným studijním programem, sledující objekty průmyslového dědictví z hlediska jejich adaptability, jež usiluje o formulování konkrétních metodik a jejich aplikaci při zadávání a zpracování ateliérových prací. VCPD se i nadále bude soustředit na výzkum a prezentaci průmyslového dědictví v mnohem širších kulturních a společenských souvislostech a zároveň bude nabyté know-how zaměřovat na zastřešující téma – na otázku udržitelnosti v architektuře. Docházející přírodní zdroje a klimatická krize v dohledné době velmi pravděpodobně přinesou i transformaci architektonického myšlení, a proto hledání nového využití existující materie bude pro architekturu stále důležitějším východiskem. Principy, jaké jsou již několik desetiletí ověřovány při konverzích průmyslových staveb, je možno převádět i do dalších stavebních typologií a v této aplikaci může VCPD přirozeně navázat na vlastní dosavadní výzkum i informační zázemí.

PRAKTICKOU

1) Výzkum: VCPD by se mělo i nadále soustředit především na výzkumnou práci a publikační činnost. Bude se ucházet se o další výzkumné granty, k čemuž se nabízí pokračování dosavadní úzké spolupráce s Ústavem teorie a dějin architektury. V současné době kromě vlastního projektu NAKI plánuje VCPD pokračování dvou mezinárodních projektů, financovaných Norskými a Vísehradskými fondy, ve kterých figuruje jako partner za Českou republiku, a o financování dalšího specifického výzkumného projektu se uchází u Grantové agentury České republiky. Pokračuje také spolupráce na projektech NAKI Kloknerova ústavu ČVUT.

2) Podpora pedagogické činnosti: VCPD disponuje studovnou s tematicky zaměřenou knihovnou, jejíž nejcennější část obsahuje převážně zahraniční publikace, které nejsou dostupné v žádném dalším tuzemském knihovním fondu. Toto zázemí je plně k dispozici jak studujícím v bakalářském, magisterském a doktorském programu, tak pedagogům. Ačkoliv jsou pracovníci VCPD vždy maximálně nápomocni pro doporučení a poskytnutí potřebné literatury a podkladů i k nezávazným konzultacím, dosud není tato služba dostatečně využívána. Posílení poradenské role VCPD jako podpůrného informačního aparátu pro pedagogickou činnost bude pro Fakultu architektury přínosem.

3) Organizace studentských workshopů: V uplynulých letech VCPD uspořádalo několik studentských workshopů, jejichž zadáním bylo hledání nového využití bezprostředně ohrožených staveb. Tato pracovní setkání i výstupy ve formě výstav a publikací potvrdily, že volnější koncepční uvažování a zároveň možnost přispět k řešení aktuálních, ve společnosti rezonujících kauz je pro studenty a studentky atraktivní. Akcentování těchto aktivit je dalším způsobem, jak se VCPD může více zapojit do pedagogické činnosti na Fakultě architektury.

4) Rozšíření portfolia: Nabyté know-how a zkušenosti sdílí VCPD s místními samosprávami, majiteli nevyužívaných průmyslových objektů a dalšími subjekty typu veřejně prospěšných, kulturních a neziskových organizací. Tyto činnosti lze formalizovat coby konzultační a poradenské služby, ty by však neměly přerůst v hlavní úkol pracoviště. VCPD může díky odborným znalostem pracovníků i kontaktům s externími specialisty zajišťovat také stavebněhistorické průzkumy či ověřovací a záchranné projekty, a to nejen průmyslových staveb. I zde se nabízí spolupráce s Ústavem teorie a dějin architektury či Ústavem památkové péče.

5) Podpora publikační činnosti: VCPD za dvacet let své existence vydalo více než 30 publikací a na řadě dalších se různými způsoby podílelo. Může tak nabídnout zkušenosti se všemi fázemi procesu přípravy a vydání knihy i mimo vlastní publikační činnost.

Případná postupná realizace všech nebo některých výše zmíněných činností si nejspíš vyžádá rozšíření týmu VCPD.

ORGANIZAČNÍ

Existence VCPD byla doposud závislá především na externích grantových prostředcích a ani ty nedokážou pokrýt veškeré potřebné provozní a administrativní výdaje. Po skončení velkého výzkumného projektu tak vždy nastává období nejistoty, které pro etablované pracoviště s dlouhodobou historií není žádoucí. Přesto se díky otevřenému přístupu vedení fakulty a Ústavu teorie a dějin architektury doposud podařilo nalézt dočasné řešení, které zabránilo úplnému zániku pracoviště, byť s sebou přineslo jak částečné rozpuštění týmu, tak snížení pracovních úvazků zbývajících zaměstnanců. Zařazení VCPD jako samostatného ústavu v organizačním řádu Fakulty architektury tak je vhodným momentem, jak se adekvátně připravit na fázi po dokončení právě realizovaného projektu, pro ukotvení a zajištění další existence pracoviště.

Za nejdůležitější úkoly vedoucího Výzkumného centra průmyslového dědictví považuji kromě zachování kontinuity dosavadní činnosti a zodpovědného naplňování aktuálního výzkumného projektu NAKI také postupnými kroky koordinovat realizaci výše naznačených záměrů. Existence a pokračování činnosti VCPD jsou důležité a přínosné nejen pro téma průmyslového dědictví a udržitelnosti v architektuře, ale také pro akademické prostředí Fakulty architektury ČVUT, především pro vzdělávání budoucích architektů a architektek.